

Лексичні засоби, що виражають емоції в англійських художніх творах авторів-чоловіків XIX-XXI стст.

Н. В. Цинтар

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Corresponding author. E-mail: natatsyntar@ukr.net

Paper received 03.11.18; Accepted for publication 08.11.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-183VI54-14>

Анотація. Статтю присвячено дослідженню лексичних засобів, що виражають категорію емотивності у художніх творах авторів-чоловіків XIX-XXI стст.. Емоція є основним складником комунікативного процесу, оскільки впливає на формування діалогічного тексту. Реалізація емотивності у художньому творі відбувається за допомогою лінгвістичних засобів. Виділено та охарактеризовано дві категорії лексичних засобів, що виражають емоції: вигуки та емотивно-оцінну лексику. Встановлено, що кількість репрезентацій емоцій вигуками становить 59 прикладів (51%) та емотивно-оцінною лексикою 56 прикладів (49%).

Ключові слова: лексичні засоби, емотивність, емоції, вигуки, емотивно-оцінна лексика.

Вступ. На сьогодні спостерігаємо зацікавленість лінгвістів проблемами емотивності в тексті. Лінгвістика ставить у центрі дослідження особистість людини. Комунікативний акт взаємодії мовців передбачає передачу не лише інформації, ідей, дій, а також і почуттів, емоцій. Головна особливість мовленнєвої взаємодії є те, що спілкування несе в собі суб'єктивний характер, оскільки кожний мовець сприймає і передає інформацію, почуття, емоції залежно від своєї комунікативної мети. Мова не може функціонувати поза емоціями. Будь-яке висловлювання мовця супроводжується емоцією, «будь-яка мовленнєва дія стимулюється емоцією та відбувається на відповідному емоційному тлі» [1]. Отже, емоція є основним складником комунікативного процесу, оскільки впливає на формування діалогічного тексту.

Короткий огляд публікацій по темі. Велика кількості лінгвістів [8] довгий час сперечалися про те, чи повинна лінгвістика займатися емоційними компонентами. Науковці не могли дійти згоди у вирішенні даного питання. Частина з них вважала, що домінують в мові є когнітивна функція, тому виключали вивчення емоційного компоненту з дослідження мови [7]. Друга група вчених [3] вважали вираження емоцій центральною функцією мови. Цікавою є думка М. Бреля [8] з даного приводу про те, що мова була створена не для опису, розповіді та неупереджених роздумів, а для того, щоб виражати бажання, робити припис, а все це не може бути здійснено без емоційного супроводження.

Мета. Основна мета даного дослідження – виявлення та аналіз лексичних засобів, що виражають емоції, у творах авторів-чоловіків XIX та XXІстст., тобто вигуки та емотивно-оцінну лексику, яка своїм семантичним значенням посилює емотивність прозового тексту.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження послугували прозові твори авторів-чоловіків XIX та XXІстст., а саме А. Конан Дойл «Собака Баскервіль», Н. Готорн «Багряна літера», О. Мак Кол Сміт «У компанії

веселих леді», Е. Хоровиц «Точка відліку». Поставлені завдання дослідження визначили наступні методи лінгвістичного аналізу: 1) метод суцільної вибірки з метою відбору матеріалу для дослідження; 2) метод упорядкування та групування емотивних лексичних одиниць; 3) кількісний аналіз для встановлення превалуючих емотивних одиниць у прозових творах різних епох; 4) дедуктивний метод для комплексного аналізу матеріалу дослідження.

Результати та їхній аналіз. В результаті даного дослідження було виявлено, що кількість лексичних засобів, що виражають емоції, значно менша, ніж кількість лексичних засобів, що називають. В *Таблиці 1* показано, що таких засобів у виділених ЕМК із проаналізованих творів авторів-чоловіків, нараховано 115 засобів репрезентації емотивності в проаналізованих художніх творах.

Вигуки та емотивно-оцінна лексика, які утворюють таку групу лексико-семантичних засобів, в основному виражають тільки ступінь інтенсивності емотивності, але не номінують вид емоційного стану.

Вигуки (59 репрезентацій, що становить 51%) о «ох», oh «о», alas «ах», ha «ха», ay «ой», ah «а», fie «фу» та інші можуть підсилити прояв різних емоцій, як позитивних, так і негативних, визначення яких можливе лише в контексті. Лише в деяких випадках сам вигук вказує на тон емоції, позитивний чи негативний. Наприклад, позитивний вигук ha «ха» сигналізує про тон емоції, але не про її тип: *‘Ha, ha, ha!’ crackled the old lady’* [4].

В таких випадках саме зміст усього контексту або ситуації в цілому допомагає визначити причину емоційної напруги та тип емоції. Розглянемо приклад в наступному ЕМК з роману Н. Готорна «Багряна літера» – *‘Alas, what a ruin befallen thee!’ said Hester, with the tears gushing into her eyes* [4]. Вигук alas «ах» підсилює прояв негативної емоції «розчарування» головної героїні Хестер Прин, викликаній зухвалою поведінкою священника Артура Дімсдейла.

Таблиця 1. Лексико-семантичні засоби, що виражають емотивність у творах авторів-чоловіків

Тип засобів лексико-семантичної номінації	Кількість		Частка (%)		Загальна кількість по типу	Загальна частка (%)
	XIX ст.	XXI ст.	XIX ст.	XXI ст.		
Вигуки	38	21	54	47	59	51
Емотивно-оцінна лексика	32	24	46	53	56	49
Всього	70	45	100	100	115	100

Зміст наступного ЕМК з роману О. Мак Кол Сміта «У компанії веселих леді» *‘Oh, I have no plans to go there again, ’ retorted Mma Ramotswe. ‘And I don’t want to see you again, either.’* [6] передає обурення Мадам Рамотсве

вчинком екс-чоловіка Ноута та її небажання не тільки з ним спілкуватися, але й бачити його взагалі. Емоційний стан «роздратування» персонажа репрезентовано як вигуком oh «о», так і її супровідними заперечними реп-

лікарями - *I have no plans* 'я не маю жодних планів' та *I don't want to see you* «я не хочу тебе бачити».

В деяких випадках для визначення типу емоційного стану, підсиленого вигуками, достатньо лише одного слова, яке позитивно чи негативно забарвлює весь контекст. Наприклад, образливе значення прикметника *foolish* «нерозумний» передає негативне ставлення лікаря до головної героїні роману Н. Готорна «Багряна літера» Хестер Прінн: *"Oh, foolish woman!" responded the physician, half coldly, half soothingly. "What should ail me, to harm this misbegotten and miserable babe?"* [4].

Іноді сам вигук вже має певну конотацію, як наприклад, негативний вигук *fie* «фу», який вживається для вираження презирства, досади, відрази, роздратування [1]. *"Fie, woman, fie!" cried the old lady, shaking her finger at Hester.* [4]. В даному ЕМК автор, щоб показати ступінь відрази місіс Хібінс до головної героїні Хестер Прінн, застосовує не тільки повторення вигука *fie* «фу», але й опис супровідних дій художнього персонажа - *cried the old lady «закричала стара пані»* та її невербальний прояв емоцій - *shaking her finger at Hester* «погрожуючи Хестер пальцем».

Часто у мовленні персонажів роль вигуків відіграють повнозначні частини мови, самі або в складі словосполучень, зокрема іменники (*by thunder!* «клянусь громом», *dear me!* «о!» та ін.), прикметники (*great!* «чудовий», *excellent!* «відмінний», *amazing!* «дивовижний» та ін.) чи вислови релігійного характеру (*My God!* «Боже милостивий!», *Good heavens!* «Боже мій!» та ін.): *'Dear me! What a very shocking affair! How did he die?'* [2]; *'Good heavens! Had Mr. Dimesdale actually spoken? For one instant, he believed that these words had passed his lips. But they were uttered only within his imagination'* [4]. В першому прикладі словосполучення *Dear me!* «о!» підсилює емоцію «шоку», а в другому словосполучення *Good heavens!* «Боже мій!» передає емоційний стан «страху». Емоція злості часто передається іменником *hell!* «чорт забирай!»: *'What the hell do you think you're doing?'* [5].

Емотивно-оцінна лексика представлена меншою кількістю репрезентацій – 56 прикладів, що становить 49% від усіх лексико-семантичних засобів, що виражають емотивність у творах авторів-чоловіків (див. табл. 1).

ЛІТЕРАТУРА

- Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж. 1987. 191с.
- Conan Doyle A. The Hound of Baskerville. London : Harper Press, 2010. 182p.
- Jacobson E. Language and emotions // Pragmalinguistics. The Hague. 1979. 342p.
- Hawthorne N. The Scarlet Letter. London : Penguin Books Ltd, 1996. 224p.
- Horowitz A. Point Blanc. London: Walker Books. 2005. 281p.
- McCall Smith A. In the Company of Cheerful Ladies. London: Abacus, 2007. 264p.
- Plutchik R. Emotion, Evolution and Adaptive Processes / Feelings and Emotions. The Loyola Symposium / ed. by Magda B. Arnold. London, 1970. Pp. 3–24.
- Wierzbicka A. Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. Oxford University Press, 1992. 478 p.

REFERENCES

- Shahovskiy V. I. Categorization of the emotions in the lexico-semantic language system. Voronezh. 1987. 191p.

Lexical means that express emotions in the English prose texts of the male authors of XIX and XXI centuries

N. V. Tsytar

Abstract. The article is devoted to the investigation of the lexical means that express the category of emotivity in the English prose texts of the male authors of XIX and XXI centuries. Emotion is the main component of the communicative process. Realization of the emotivity in the prose text is presented by means of the linguistic means. Two categories of the lexical means have been defined: interjections and emotional evaluating lexes. The obtained data shows that there are 59 examples of interjections (51%) and 56 examples of emotional evaluating lexes.

Keywords: lexical means, emotivity, emotions, interjections, emotional evaluating lexes.

Позитивні емоції – «радість», «задоволення», «схвалення», «співчуття» тощо – виражаються за допомогою наступних слів та висловів – *very nice* «дуже гарно», *good* «добре», *excellent* «відмінно», *pity* «шкода», *splendid* «дивовижний» та ін., наприклад: *'Good! said Holmes. 'Excellent!'' 'What a pity!'* [2]. *'Very nice to see you again!'* *he exclaimed.* [5]. *'She is a splendid child!'* [4]. *'Well!'* *she exclaimed.* [6].

Негативні емоції – «роздратування», «зневага», «обурення», «відраза» тощо – представлені лайливою лексикою *'What a shame!'* «Який сором!», *Cunning rascal!* «Пройдисвіт!», *Naughty child!* «Негідник!», *Fool!* «Дурень!», *Stupid!* «Тупий!» та ін. Наприклад: *'Really? What a shame!'* [5]. Дана репліка передає два емоційні стани водночас – «здивування» *Really?* «справді» та «відразу» *What a shame!* «Який сором!». В наступному ЕМК з роману Н. Готорна «Багряна літера» автор передає емоційний стан «злість» головної героїні Хестер Прінн не лише через її образливе звертання до дитини *Cunning rascal!* «Пройдисвіт!», але й через її погрозу *else I shall shut thee into the dark closet!* «інакше я тебе закрию в темній коморі» в разі непокори: *'Hold thy tongue, naughty child! Answered her mother, with an asperity that she had never permitted to herself before. Do not tease me; else I shall shut thee into the dark closet!'* [4].

Негативного та образливого значення набуває нейтральна лексика типу *sick* «хворий», *mad* «божевільний», та інші в ЕМК, коли людина переживає сильну емоцію злості, обурення чи роздратування, наприклад: *'You're sick! Alex yelled. 'You're a mad man!'* [5]. В даному контексті слова *sick* «хворий», *mad* «божевільний» набувають образливого значення.

Висновки. Дослідження лексико-семантичних засобів вираження емотивності у творах авторів-чоловіків XIX та XXI століття показало, що вигуки та емотивно-оцінна лексика можуть визначати не лише тон (позитивний чи негативний) емоційного стану, а й його тип (радість, захоплення, смуток, роздратування та ін.). Авторі-чоловіки обох століть майже в однаковій кількості застосовували вигуки та емотивно-оцінну лексику, щоб надати емотивної виразності творам.